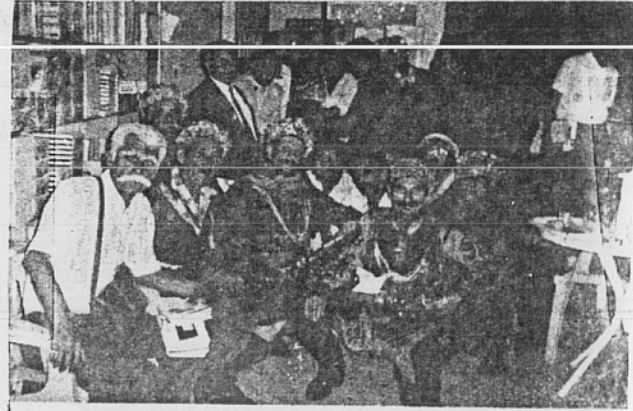

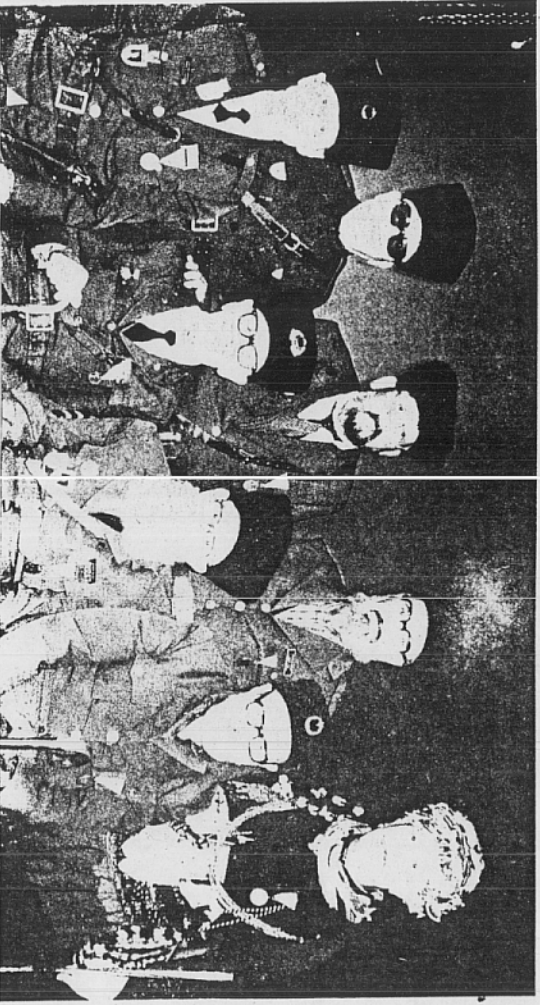
Ödemişli Süleyman Ceylan Efe kucağına yazarın küçük oğlu Can Üsküp'ü almış birşeyler anlatıyor. Arkalarında yine Ödemişli koca muhtar, Recep Yılmaz Efe onları dikkatle izliyor.

Ege Zeybeklerini Anma ve Yaşatma Derneği'nin Nazilli Şubesi'ne bağlı efeler birarada görülüyorlar.

Gazetemizi ziyaret ederek bizleri onurlandıran Gazilerimiz (yukarıda) ve efeler hepsi birden "Bozdağ Efe" nin gönüllü kızanları oldular.

-104-

İstiklal Savaşı Gazileri ve Efeler.
İstiklal Savaşı'nda omuz omuz Kuva-i Milliye ruhuyla birlikte mücadele eden, çok azı
hayatta kalan bu muharipleri saygıyla anıyoruz.

En küçük oğlum Can'da, zeybek oynarken yaptığı
figürlerle sanki bir kartal gibi havalanmış...

-105-

Hürriyet

Efe, Efe'nin bir parçasıdır, Efe'lik bütün Ege illemlerini taşıyan bir durumdur. Efe'nin bir parçasıdır, Efe'lik bütün Ege illemlerini taşıyan bir durumdur. Efe'nin bir parçasıdır, Efe'lik bütün Ege illemlerini taşıyan bir durumdur.

İyilik olmayana "Çalıkakıcı" deyle sağılamıştır. Efe'lik Töresini kuran, gelmiş geçmiş en büyük efe Çalıkacı, efe'liğe anlam; Yörük Ali, Demircili Mehmet, Gökçen ve diğer efeler sen getirmişlerdir. İstiklâl Savaşı'nda efe'lik "eşkıyalıktan" annarak "millî kahramanlığa" dönüşmüştür.

Biz, bu iki devrin efe'lerini ve bazı ilgi çekici olaylarını nakletmeye çalışacağız.

SEREF ÜSKÜP'ÜN KALEMİNDEN

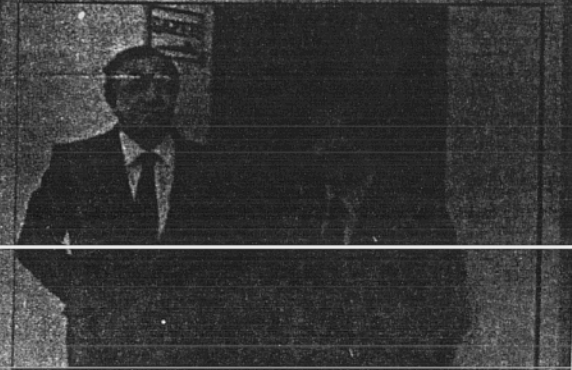
BUGÜN BAŞLADIK...

2. sayfa

HÜRRIYET Gazetesi'nde 1986 yılında "Hey Gidin Efesi" adıyla bir dizi yazımız neşredilmişti. Yukarıdaki kupürde de bu dizi yazının giriş bölümü görülmekte.

Yan sayfadaki gazete kupürü de yine aynı günlerde gazetede yer alan başka bir haber.

Dünyası'efe, bir yazar...

OĞLU EFE, GAZETESİ HÜREFE

Seref Üsküp, yıllarını Ege'nin eflerini yazmasını incelemeye vermiş. Bugün dört sayfalık günlük gazetesinin matbaasını san "Hürel" adıyla da "Efe" ... Öyle mütlâ ki, Seref Üsküp, şimdi aynı "Efe"ni koyacağı ilk torununu bekliyor... (Fotografını Ayhan AYARI)

Mehmet KARABEL

- İzmirli eski gazeteci Seref Üsküp'ün 63 yıllık yaşamı üç harflî "Efe'nin üstüne kurulu sanki... Matbaasının adı "Hürel" oğlununki de "Efe"
- Eski efe'lerin oğlunun hanım ve ailesi arasında hatta "eşkiya" olduğunu kabul eden Üsküp, "Ancak Kurtuluş Savaşı'nda gözetimden kaçan emeklilerde hep gazetecilerdi. İstiklâl Meclisi'nde de çalıştılar..." diyor.

Kuponlu köşe

Yeni Asır Gazetesi, 25.07.1993

Yukarıda özetlediğim ilginç öyküler Ödemişli Şeref Üsküp'ün "Ege'de İlginc Olaylar" adlı kitabından büyük bir ilgiyle okudum. Şimdi 70 yaşındaki sayın Üsküp İzmir'de 1948'den bu yana gazetecilik ve matbaacılık yapıyor ve İzmir'deki Hür Efe Gazete ve Matbaasının 44 yıllık sahibi. Yazdığı kitapların çoğunluğu efelerle ilgili. Bu konuda araştırmaya ve yazmaya devam ediyor.

Ben bu hafta Türk Basını'nın promosyon savaşında bir yenilik yapmayı deneyeceğim. Köşem bu pazar, ilk kuponlu köşe olacak. Aşağıdaki kuponu doldurup bana gönderin. Ben de size Şeref Üsküp'ün bu kitabını armağan edeyim. İyi pazarlar.

YENİ ASIR Gazetesi
Kültür ve Sanat Sayfası "Eylül 1992"

EFELERİN KİTABI YAZILDI

Yaşamını, Ege efelerinin yaşam öyküsünü araştırmaya adanmış olan "Hür efe" matbaası sahibi Şeref Üsküp, "Milli Mücadelede Efeler" isimli kitabıyla önemli bir boşluğu doldurdu. Yörük Ali Efe, Demirci Mehmet Efe, Gökçen Efe gibi tanınmış efelerin ilginç özelliklerini anlatan kitap, 9 Eylül'ün 70. yıldönümüne adandı.

Tanınmış gazeteci Şeref Üsküp'ün son kitabının ismi "Milli Mücadelede Efeler" ismini taşıyor. Bu kitap sürekli araştıran ve yazan bir kişiliğe sahip olan Şeref Üsküp'ün 10. kitabı olma özelliğini taşımakta.

Şeref Üsküp'ün şimdiye kadar yayınlanmış eserleri "Çakıcı Efe, Şifalı Otlar, Şerefname 1 ve 2, Arkadaşlarımdan Öyküler, Hey Gidinin Efesi, Bozdağ Efe Efsanesi, Ege'e İlginc Olaylar" gibi başlıklar taşımakta.

Çok büyük bir emek vererek hazırladığını belirttiği son kitabında Ege'nin ünlü efelerinin yaşam öykülerini, ilginç özelliklerini tek tek anlatarak ilgili belgelerini de sunan Şeref Üsküp, yapıtı 9 Eylül'ün 70. yıldönümüne adadığını belirtti.

Çok mutluyum

Şeref Üsküp bu konuda şunları söyledi:

"Demirci Mehmet Efe, Yörük Ali Efe, Gökçen Efe, Postlu Mestan Efe gibi nice efeler, Ege'nin kahramanlık ve namus dolu günlerinden arta kalmış ata yadigarlarıdır. Şimdiye kadar bu vatan-sever kuşak üzerine ciddi hiçbir araştırma ve yayın, ne yazık ki yapılamamıştır.

Ben bu boşluğu doldurmak için yıllarca önce kollarımı sıvadım. Hayatta kalan tüm efelerle tanıştım, dost oldum. Ölenlerin ailelerini ziyaret ettim. Sonunda dev bir konu şekillendi.

Artık milli mücadelede efelerin belki mezarları bile ilgisizlikten kaybolup gitmiştir ancak, bu kitabımın içindeki sayfalarda canlı gibi yaşayacaklardır. Bu bakımdan amacıma ulaştım ve çok mutluyum."

YENİ ASIR Gazetesi "Aralık 1992"

ŞEREF ÜSKÜP'ÜN "MİLLİ MÜCADELEDE EFELER" KİTABI ELİMDEN DÜŞMÜYOR

Zaman zaman Şeref Bey'i bizim Karşıyaka vapurunda görürüm. Sarı saçlı minicik bir afacan çocuğun elinden tutarak vapura biner, kuytu bir köşede tatlı tatlı otururlar, sonra vapurdan inip ya da evlerinin yolunu tutarlar.

Kim bu sarışın çocuk diye düşündüğüm olmuştur. Oğlu mu, torunu mu?..

Kitabı okurken sarışın keratanın efe giysisi ile harmandalı oynarken resimlerini görüverince, Şeref Üsküp'ün "Can" isimli en küçük oğlu olduğunu öğrendim. "Can" Yaşar Deliktaş Efe'nin hediye ettiği efe giysilerini kuşanmış ve harmandalının kartal figürleriyle öyle bir kabarmış ki, insanın nazar değmesin diyeceği geliyor.

Baba 60 yaşında oğlu 8 yaşında. Omuz omuza vermişler, "efelik ruhunu" ellerinden geldiğince yaşatıyorlar.

Bir an düşündüm. İçimi müthiş bir kıskançlık dalgaları kapladı. Benim de böyle bir "can oğlum" olsa, efe giysileri ile giydirip öpüp koklasam dedim. İçimde ince ince birşeyler sızıyor.

İzmirli eski gazeteci Şeref Üsküp'ün 63 yıllık yaşamı "beş harf" üstüne kurulu sanki... Matbaasının adı "Hür Efe" gazetesinin adı

"Hür Efe", büyük oğlunun adı da "Efe", en küçük oğlunun adı "Efe Can" yayınladığı kitaplar ise hep "Efeler" üstüne...

İzmirli eski gazeteci Şeref Üsküp'ün 63 yıllık yaşamı "beş harf" üstüne kurulu sanki... Matbaasının adı "Hür Efe" gazetesinin adı "Hür Efe", büyük oğlunun adı da "Efe", en küçük oğlunun adı "Efe Can" yayınladığı kitaplar ise hep "Efeler" üstüne...

Şeref Üsküp'ün efelere düşkünlüğü taa küçük yaşlarından itibaren dinleyerek büyüdüğü "Efe Efsaneleri" ne vurulması ile başlamış. Yani öyle ailesinde, geçmişinde kabadayı zeybekler filan yok... Ancak bu araştırmacı gazeteci, "Ege'nin tüm efeleri" nin ruhları ile birlikte yaşıyor sanki. Bacak kadar genç iken yaşamı, babayığit efelerin dizi dibinde geçmiş. Hep notlar almış, yıllarca araştırmalar yapmış. Daha gerçeğini söyleyelim ki, kendini de efe sanıp "bir efeler aleminin" romantik sayfalarında gerçek gibi gezinip durmuş. Yörük Ali'nin çetesindeki kızanların isimlerinden tutun da, Demirci Mehmet Efe'nin sol serçe parmağında ki yuzugunun anısına kadar, efelerin gelmişi ve geçmişi, Şeref Üsküp'ün dünyasını oluşturmuş...

Şeref Üsküp, kendi köşesine çekilmiş sessiz ve sedasız bir şekilde Efe kitapları yayınlıyor.

1975'ta "Çakıcı Efe"yi yayınlamış. 1988'de "Hey Gidinin Efesi" basılmış. 1992'de "Bozdağ Efe Efsanesi" çıkmış. Son kitabı ise 180 sayfalık bol resimli, nefis uslüplü belgesel tadındaki "Milli Mücadelede Efeler" ismini taşımakta (4837938) nolu telefondan satın alabilirsiniz.

Bu arada Şeref Üsküp'ün "Sıfalı Otlar" "Şerefname" "Arkadaşlarımdan Öyküler" ve "Ege'de İlginç Olaylar" isimli araştırma kitapları da var. Velhasıl Şeref Üsküp şu kadir bilmez Ege'nin "köşe taşlarından" biri aslında. Gazeteci, matbaacı, araştırmacı, yazar ve kendince düşünür bir insan. Üstelik efeci...

Efendim, türkücü var, sütçü, çorbacı, benzinci var da, bir de "efeci" mi var diyeceksiniz?

Gırgır geçtiğini hissediyorum. Geçin bakalım siz gırgırınızı! Bu adamcağız, kendi köşesinde kimseye "müdana etmeden", efe ruhunu yaşıyor. Zaten, Şeref Üsküp, başka ülkede yaşasa ve

ülkesinin eşkiya iken millî mücadele kahramanı olan büyük silahlı vatanseverlerini yazsa, ne kadar basın kuruluşu TV kanalı varsa başına üşüşür, avuç dolu, dolar ödeyip bu öyküleri satın alır senaryo haline getirip, halka iletirler.

Ama burası Türkiye..

Üstüne "ölü toprağı" örtülmüş

Şeref Üsküp, kadın olsa, ismi "Şerefiye Üstüz" olsa ve enternasyonal TV'lerimizde göğsünü açıp iğne ile şişirilmiş kabak memelerini millete gösterse, bir anda hem kitapları cilt cilt basılır, hem de maydanoz şarkıları arka arkaya kaşet olur.

Oysa Şeref Üsküp, en küçük oğlu sarışın Can'ın elinden tutup vapura biniyor ve imbatın hülyalı esintisi içinde kimbilir nice efe ruhlarıyla buluşup, kuvayı millîye günlerinin namus ve haysiyet dolu günlerine gidip geliyor.

Vallahi kiskaniyorum uzaktan..

YENİ ASIR Gazetesi, 13.07.1993

ŞEREF ÜSKÜP VE ARKADAŞ ÖYKÜLERİ

Körfez vapurunda her akşamüstü aynı senaryo tekrarlanır..

Gazetesini basıp, işlerini tamamlayan emektar gazeteci, küçük oğlu Can ile birlikte matbaasını kapatıp, Beyler Sokağından Millî Kütüphane önüne çıkar ve yürüye yürüye Konak İskelesi'ne yönelir.

Sarı saçlı Can, mavi gözlü afacan bir yavrudur. Fıkır fıkır, yerinde duramayan ve zeka fıskırtan dünya tatlısı bir yavrucuktur. Arapfırını semtinde tarihi bir ilkokulda okur, babasının matbaası Hür efe'ye yakın olsun diye onu bu okula yazdırmışlardır. Evleri ise Kereyaka'dadır.

"Hür efe" deyince şöyle bir durmak lazım. Bu matbaada "Hür efe" isimli bir Ege gazetesi basılır.

Tarihi çok sevenlerin, Ege ışıklarının, efe ruhlu olanların; Kuva-i Millîye yanlısı Türk evlatlarının ve yöre folkloruna tutkun olanların gazetesidir Hür Efe..

Sahibi ise, efelerin efesi Şeref Üsküptür.. Üsküp milletinin bu yufka yürekli ve gazetecilik aşkıyla yanan evladı Şeref Üsküp, yaşı 60'ı geçmesine rağmen Muzaffer Tema havasında, çok yakışıklı ve yaşamı seven bir olgun delikanlıdır.

Onunla sohbe bayılırım. Kurtuluş savaşından başlayıp eski İzmir semtlerinin güzelliklerine, Çakırcalı Efe'den girip İsmet Paşa'ya kadar daldan dala atlarız.

Yeter ki, bir koltuk meyhanesinde üç kişilik yer bulalım. Şeref abi, ilkokul öğrencisi oğlu ve ben, iki duble ve Marmara purosı eşliğinde sohbeti koyulaştırırız.

Tabii ki Can evladımız, cola içer!..

Şeref Üsküp ile oğlu Can, Körfez vapuru Konak'tan kalkıp

Pasaport'a yanaşırken, benim vapura binip binmediğimi araştırırlar.

Vapur daha iskeleye borda etmeden Can, güvertede beni beklemektedir. Vapurun çaycıları da yolumu gözlerler. Vapura atladığımda, hemen beni uyarırlar:

"Şeref abi seni, arkada bekliyor." Hatta tanıdık kapitanlar bile tétiktedir. Kapitan köşkünden bağırırlar:

"Meyhaneye biz de gelelim mi?"

Böylece vapurda buluşuruz.. Artık gelsin Yörük Ali Efe.. Gitsin Postlu Mestan Zeybek.. Vapurdan Ramazan abinin meyhanesine (ne yazık ki bir aydır kapandı), oradan Şeref Üsküp'ün yalıdaki evine gecemiz uzayıp gider.

"Çakıcı Efe, Şifalı Otlar, Şerefname, Milli Mücadelede Efeler, Hey Gidinin Efesi, Bozdağ Efe Efsanesi, Ege'de İlginç Olaylar" gibi çok enresan kitapları bulunan Şeref Üsküp'ün son kitabının ismi "Arkadaşlarımdan Öyküler" ismini taşıyor. Birçok arkadaşı, oyküler yazıp bu kitapta izzaya geçmişler...

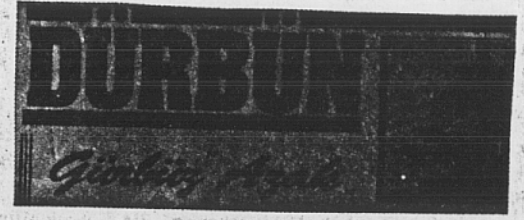
Kimler yok ki?...

İzmir kilişçilerinin piri Zeki Özkaner, emekli gazeteci Atilla Sakka, Paykoç Baba, Sarayköylü Kamalı Zeybek, mücellit ustası Faruk Eriş, Eşkiya Hacı Emmi, hocalar hocası Şinasi Revi, eski İzmir milletvekili Kaya Bengisu, üstad Besim Akımsar, gazeteci M.Ali Keskin gibi nice Ege siması, bu kitapta son derece ilginç, hiç duyulmamış halk hikayeleri veya başlarından geçen kuyruklu yıldız masallarıyla yer almışlardır.

Bu kitabı okumak isteyenler, 4258571 numaralı telefondan temin edebilirler. Telefona ya Şeref abi çıkar, ya da afacan oğlu Can...

Ben bu Ege'de, Şeref Üsküp gibi bir efe ile dost olduğumdan çok mutluyum.

Hele tiryakisi olduğumuz Marmara purosunu birlikte tütürdüğümüz zamanlar..

TÜRKİYE Gazetesi, 27.06.1993

ÇAKICI EFE'DEN BİR HİKAYE...

İzmirli Şeref Üsküp beyefendi ayaklı tarih.

"Ege'de İlginç Olaylar" ve "Milli Mücadelede Efeler" isimli pek güzel kitapları var. Keske her aydın bu eserleri bulup okuyabilse

Gün görmüş Şeref Bey'den bir Çakıcı hikayesi aktarmak istiyorum. Öğrendiğim gibi, aynen:

"1908 yılında ikinci meşrutiyet ilan edilmiş, bu mutlu gün memleketin her tarafında şenliklerle kutlanmıştı. Yine bu tarihi karar şerefine dağdaki eşkiya affedilmiş, hepsi yüze inip şenliklere katılmışlardı. Çakıcı da dağdan inmiş, Ödemiş'de şenliklerde boy göstermiş etrafına gümüş mecdiyeler atarak pek anlıyamadığı meşrutiyeti kutlamıştı. Hele herkesin; "Yaşasın hürriyet, uhuvvet, müsavat, adalet!" diye bağırışlarına bir mana verememişti.

Efe, şenliklerden sonra Bozdağ'a geçti. Orada görkemli bir evi vardı. İşte o günlerde bir gün oturmakta olduğu kahveye iki müderris gelir. Bunlar Ahmet ve Abdüllatif efendilerdir.

Çakıcı Efe, din adamlarına karşı daima saygılıdır. İki müderrisi görünce onlara hürmet gösterir ve yanında oturmaları için yer verir. Sonra da birer kahve ısmarlamak ister. Çakıcı'nın bu teklifini müderrisler reddeder ve şöyle derler:

- Senin haram paranla biz kahve içmeyiz...

Kahvede oturanlarda bir şaşkınlık, bir heyecan yaşanır. Çakıcı

bu... Etrafında adamları var, belinde silah taşır. Bu hakaretin altından nasıl kalkacak?

Çakıcı güler. İç yeğinin cebinden itina ile küçük bir kese çıkarır ve müderrislere göstererek:

- Bu küçük kesede anamın bana verdiği helal bir çeyrek altın var. İsmarladığım kahvelerin parasını bu helal para ile ödeyecektim, der.

Bu konuşma üzerine kahveler, şerbetler içilir. Çeyrek altın bozdurularak hesap ödenir. Muhabbetin ortasında çakıcı müderrislere döner: "Efendim; bu hürriyet, uhuvvet, müsavat, adalet ne manaya gelir?"

Müderrisler çok açık cevaplarlar:

- Artık herkes düşüncesini, görüşlerini, tenkitlerini serbestçe yapabilecek. Bundan sonra uhuvvet, yani kardeşlik vardır. Rumu da, Ermenisi de, Musevisi de ve diğerleri kardeşdir. Kucaklaşacaklardır ve bütün bu topluluklar artık eşit haklara sahiptir. Hepsi adaletin koruması altındadır.

Çakıcı bu açıklamayı bir medrese talebesi gibi dinler, ama sonunda şöyle demekten kendini alamaz:

- Desenize, Rumeli elden gitti...

Müderrisler şaşırır...

Ama bu konuşmadan dört sene sonra Rumelinin kaybedilmesi üzerine Çakıcı'nın o günkü hükmünü hatırlayıp Efe'ye hayran kahlılar."

Gerçekten de, gayrimüslimlere verilen aşırı haklar aleyhimize olmuş, Rumeli'deki halkların kavmiyetçilik cereyanlarına sarılmaları bizi Rumeli'den etmiştir.

Görüyorsunuz... Dağdan yeni inmiş cahil bir zeybek işin nereye varacağını biliyor da, İstanbul'daki Fransız İhtilali hayranları, İttihatçı beyler bilemiyorlar. Bu kıssadan çıkan hisse:

Anadolu irfanını yabana atamayız.

BİR KADIN BİR TÜFEK...

Emir Ayşe'yi bilen yok.

Soran soruşturan yok. Emir Ayşe'yi duyan yok.

Sinemacılar mı? Pöh... Onlar İstanbul dedikodularında hapidir.

Tiyatrocular mı? Pöh... Onlar, "Bu yıl Fransa'da hangi oyun tuttu?" hesabının ciltz takipçisi.

Şairler mi, çizerler mi, okul kitabı müellifleri mi? Gene pöh... Siz hala annenizin margarinini mi kullanıyorsunuz?

Yapmayın.

Efendim, Emir Ayşe ismi bu büyük kadın İstiklal Habinde elde tüfek, Yunanlılar'a karşı çatır çatır savaştan, o dağdan bu tepeye, o vuruşmadan bu vuruşmaya koşturan yiğit bir Türk anasıdır.

Anlatayım da... sevinin.

Yazayım da şaşırın.

Olayı, üstad Şeref Üsküp'ün "Milli Mücadelede Efeler" kitabından aktarıyorum:

Kocası Çanakkale'de şehit düşen Emir Ayşe iki çocukla kalakalmıştır. Yaş 23... Yapayalnız, hımsız... Ailesi de son derece fakir.

Aydın'ın İmamköy'ünde iki çocukla yaşama kavgası veren Emir Ayşe, tütüne-orağa gidip kıt kanaat geçinmekte iken "Düşman İzmir'e çıktı" haberiyle doğrulur. Bu tatsız ve ürküntü veren havadislerin arkası kesilmez...

"Düşman Aydın'ı ele geçirdi..."

"Düşman İmamköy'e girmek üzere..."

Son haberle sarsılan Emir Ayşe, edindiği bir tüfekte tek başına dağlara çıkar. İnanılacak gibi değil ama, iki çocuğunu yoksul anasına teslim eden Ayşe o günden sonra örnekleşir, efsaneleşir.

Milli Mücadelede Efeler

Durmuş Saltukbeyoğlu

Şeref Üsküp, Milli Mücadelede Efeler, Hür Efe Gazete ve Mabaası, İzmir 1992

Zeybek ve efe mevzuu genellikle akademisyen olmayanlarca ele alınmış ve yazılmıştır. Bunlardan birçoğu -tabii olarak- gazetecidir. Diğerleri de Batı Anadolu'da ki okullarda görev alan, yazı yazmaya meraklı öğretmenlerdir.

Şeref Üsküp'de, hayatını efe konusunda yazı yazmaya adanmış İzmirli eski bir gazetecidir. Daha önce, Çakıcı Efe, İzmir 1975; Hey Gidinin Efesi, İzmir 1988; Bozdağ Efe Efsanesi, İzmir 1992; gibi kitaplar yayınlayan yazar Milli Mücadelede Efeler isimli kitabıyla Adlar Denizi'nden Orta Anadolu'ya kadar uzanan muntıkadaki, Türk Kültürü'nün önemli bir unsuru olan zeybeklerin en şerefli sahifesini ele almaktadır. Önsözünde; "Bu kitabı yazmam; efe mevzuu yazı yazarın, acizane onun temsilcilerinden olmam ve bu adamları yeni kuşaklara biraz olsun tanıtabilmek vazife ve arzusundandır. Bu dağ adamlarının, bu kanun kaçaklarının Milli Mücadeleye katılmaları olayı, onları onurlandırmış, eşkiya imajını silerek birer kahraman vatansever yapmıştır. Bu zaten onlarda var olan efelik adap ve mertliğinin bir tezahürüdür" der.

Eserde şu başlıklar mevcuttur. "Milli Mücadelede Efeler" (s.1-18); "İlk Direniş Hareketleri" (s.19-82); "Demirci Mehmet Efe Milli Mücadeleye Katılıyor" (s.83-104); "Gökçen ve Arkadaşları Karaçaurda" (s.105-108); "Efeler Üçyol Harbinde" (s.109-113); "Şartlı Halil Efe Şehit oluyor" (s.114-115); "Gökçen Efe'nin şehadeti" (s.116-117); "Milli Mücadelede Dönüm noktası" (s.118-130); "Denizli'de üzücü olaylar" (s.131-141); "Efeler tarihi görevlerini şanla ve şerefle tamamlıyorlar" (s.142-145); "Belge ve Resimler" (s.147-186)

Zaten az geçince de Yörük Ali kuvvetlerine katılacak, düşmanın korkulu rüyası olacaktır. Kuş uçmaz zirvelerde mola verildiği bir gün Yörük Ali, Ayşe'ye döner:

- İyi hoş da baci, tüfeği nereden buldun?

Ayşe, olanca ciddiyeti ve çatık kaşlarıyla anlatır:

- Bu tüfek cepheyi terkeden birine ait. Tarlada ekin biçiyordum. Birinin, yoldan değil de tarlalar arasından saklana gizlene uzaklaştığını gördüm. Kadınlığımı bakmadan adamın yolunu kestim ve orağı kaldırıp elindeki filintayı çekip aldım. Korkak adam kız gibi filintayı değnek niyetine kullanıyordu. Bir iki söyledim, utandı. Hiç ses etmeden çekti gitti.

Bu tuhaf maceranın gerisi de enteresan. Gene Ayşe Efe'nin ağzından dinliyoruz:

- Daha sonraları ben Dalama'da Yörük Ali ile birlikte savaşırken bu adam beni tüfeğimden tanımış. Yanıma geldi, bana dedi ki: "Ayşe Efe, ben bu tüfeğin sahibiyim. Ekin tarlasında bana söylenirken hem utandım. hem üzüldüm. Derdimi de sana diyemedim. Çünkü vatanın elden gitmesi gibi bir büyük dert varken benim derdimin esamisi mi okunurdu? Sana o an bunu anlatamazdım. Küçük bir ailevi mesele idi. Derdimi yarım yamalak halledip yine geldim..."

Ayşe, o tatlı diliyle hikayeyi şöyle sona erdiliyor:

- Adamın sözleri üzerine bu sefer ben utandım. Silahımı geri verdim. O da bana yeni edindiği şu gümüş işlemeli tüfeği hediye etti...

Bu olayda bizi silkeliyen iki gerçek yanyana duruyor: İlki, elde silah varken geri çekilmenin büyük ayıp oluşu; ikincisi, Türk kadınındaki inanılmaz cesaret...

Hayırlı pazarlar efendim.

Eserde; içindekiler, dipnot ve bibliyografya bulunmaması ilmi açıdan tenkit edilebilir. Ancak yazar bir gazetecidir ve iddialı da değildir. Ayrıca hemen belirtmeliyiz ki, bizce en önemli husus, Şeref Üsküp hayatı boyunca efelerden, zeybeklerden, kızanlarından ve yakınlarından sözlü olarak dinleyip, aldığı notları kitabın çeşitli yerlerinde aktarıp, artık ulaşılması mümkün olmayan ehemmiyetli bilgiler vermektedir.

Eserin Milli Mücadele'ye dair yapılacak çalışmalara önemli katkıları olacağı kanaatindeyiz.

EFELER DİYARINDAN TEBRİZ'İ YA DA SALANDA

Böyle çetin günlerden bir gün çok uzaktan tanışık olduğum bir sınıf arkadaşımın üniversitenin yemekhanesinde tesadüf eseri bir masa başında karşılaştım. İlk hoş beş muhabbetten sonra ne yaptığımı sorup öğrenince, bana beklemediğim bir teklifte bulundu. "Ben İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğretim Efeler dostu, Ege aşığı "Hür Efe" gazetesinin muhterem sahibi değerli yazar ve gazeteci Sayın Şeref Üsküp beyefendi efeler hakkında ilginç bir araştırma ve derlemeye girişip bu konuda bir kitap yazmaya karar verince, belge ve dökümanları toplarken tesadüfen aynı gazetede aralıklarla yayınlanan "Efeler Diyarından Tebriz'i yada Salanda" ve "Ege'den Tebriz'e Selam" adlı şiirlerimi birden anımsayarak, merakla dikkatini çekmiş nedenini öğrenip yayınlayacağı kitaba koymaya karar kılmıştır. Bu vesile ile konuyu açıp sordu: "Hüseyin Bey gerçekten neden başka şey değil de, Efeler diyarı adını verdin, bunun herhalde bir nedeni olmalı. Bunu bana yazarsan pek memnun olurum" dedi.

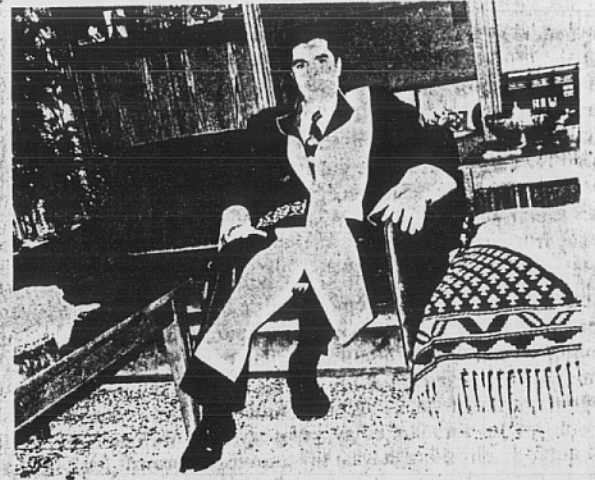
Soruya gerçekten önce şaşırmadığımı söyleyemem. İlk olarak ne anlatacağımı doğrusu pek bilemedim. Fakat konuyu derinlemesine eşince birbirinden ilginç hatıralar ve ilginç yaşamsal olaylar zinciriyle karşılaştım. Acısı ve tatlısıyla geçip giden dizinin yazılıp ilk elden anlatılması hiçte fena olmazdı diye düşündüm. Eğri oturup doğru düşünerek geçmişe doğru uzanıp cevabı aramaya çalıştım. İşte öykümün kısaca bulduğum geçmişi...

1977 yılında İstanbul Üniversitesi'nde yüksek öğrenimimi tamamlayıp Hukuk doktorumu yaptıktan sonra 1978 baharında umut, heyecan ve hizmet aşkıyla dolu vatanıma (İran) dönünce o güzelim yurdu devrim sancısı ve kargaşası içinde buldum. Devrim, beklenmeden sinema perdesindeki film akışı gibi gelişti, orman yangını hızıyla yiyilip oldu bitti.

Devrimden sonra normal olarak baş gösteren kavga, kargaşa ve kanunsuzluklar başını aldı, yürüdü. O yıllarda Türkiye'de terör ve anarşi yüzünden kan revan içinde kan ağlıyor ve ıstırap içinde

kıvranıyordu. Manzara yağmurdan kaçarken, doluya tutulmuş misalini andırıyordu. Umutlar boşa gitmiş, patlak veren İran-Irak savaşında bir hiç uğruna boşuna uzayıp gidince bir Farsça atasözüne göre "Eğer hahi selamet der kenar est" deyip, fazla suya sabuna dokunmadan ülkemden ayrılmaya karar verdim. Birkaç sene çalışma ve zahmeti geride bırakarak 1982'de ilk fırsatı karşıma çıkınca kaçırılmayıp, bir soğuk kış gecesi annemin ani ölümünün acı derdini kalbime gömerek yeniden İstanbul'a geldim. Türkiye'de artık anarşiden eser kalmamıştı. Gelişme öyle olmuş ki, görmeden inanmak mümkün değil gibiydi. O tarihlerde Türkiye'de toplanan binlerce avare İranlı gibi çetin bir derde mübtela olup yeni bir yurt edinme derdiyle karşı karşıya bulunuyordum. Sığınmacı İranlılar arasında umut ışığı olarak genellikle batı Avrupa ülkeleri gözüktü; Amerika, Kanada ve Kuzey Avrupa devletleri sükseler yaparak gözdeydi. Zeki, akıllı ve ne istediğini bilen İranlılar o olağanüstü durum ve ağır şartlar altında dahi, gelişigüzel bir ülkeye gitmeyi meyve ayıklar gibi kendilerince en iyiyi arayıp seçmeye özen gösteriyorlardı. Bu çok ilginç bir olguydu. Bense ekonomik zorluklar ve bürokratik güçlüklerle rağmen değerli arkadaşlarımın yardımıyla ikinci vatan bildiğim Türkiye'de kalıp kazanmaktan yana idiysem de, zamanla bir hayli tereddütlerden sonra arkadaşlarımın telkini ile gurbet illere gitmeye karar vermiş, arkadaşlarım öncü kabile olarak oralara gidip yerleşmişlerdi bile. Sıra bana gelmiş, ilk girişimlere başlamıştım. (1984).

Üyesiyim. Fakültemizde Devletler Hususi hukuku için bir hocaya ihtiyaç var. Beni biçilmiş bir kaftan görerek acaba oraya gelir misin" dedi. Gerçekten şaşırılmıştım. İzmir'de bir Hukuk Fakültesi olduğunu dahi bilmiyordum. İlk kez duyuyordum. Genellikle olumlu ve yumuşak tabiatım icabı, fazla düşünmeden gelebilirim dedim. İlgileneceğini belirterek yeniden görüşmek umudu ile ayrıldık.(1) O kaç dakikalık tesadüfün hayat çizgimi değiştireceğini ve kaderimde etkili olacağını o karmaşık ruh haleti içinde nereden bilebilirdim. Düşünmeden arkadaşına verdiğim bu sözden çok geçmeden bin pişman olmuşum. Yalnız başıma dünyanın üçürcü köşesinde hiç kimseyi tanımadığım bir yere gidecek, ailemden sonra arkadaşlarımda kaybetmek korkusuna düşmüştüm. Bunlar içimi korkutarak gerçekleşmemesi için dua etmeye bile başlamıştım. Ama artık çok geçti, ok yaydan çıkmış, söz

"Efeleler Diyarından Tebriz'i Ya Da Salanda"
adlı yazı dizisinin yazarı Dr. Hüseyin Ali
Sadruleşrafi.

vermiş, arkadaşlar da ilgilenerek işi yoluna koymuşlardı. Çok geçmeden sonradan tanışıp çok sevdiğim fakültenin dekanı Sayın Prof. Dr. Fırat Öztan'dan çok nazik bir davet alınca, gösterilen bu kadar ilgi ve muhabbetten sonra mazeretimi bir yazıyla belirtmek yerine, şahsen İzmir'e gidip teşekkürlerimle birlikte söylemeyi doğru ve uygun gördüm. Bu arada İzmir'i görmüş olacaktım. Otobüse atlayıp planı gerçekleştirmek üzere yola çıktım. Yanımda hoşsohbet, babacan birisi oturuyordu. İzmir'e yabancı olduğumu anlayanca ister istemez söz İzmir'den açılmış, duraksamadan güzellikleri ve özelliklerini anlatıyordu. Sözlerinin bir yerinde keyif çatar gibi iftiharla buraları ne de olsa efeler diyarıdır... dedi. Bu yeni kavram çok ilgimi çekmişti. Efeler diyarı... çok hoştu.

Görüşmede dekan beye utangaçlıktan mazeretimi söylemek bir yana, mazeretimi arz etmek için birlikte götürüp medet umduğum arkadaştan da bir yarar sağlayamamıştım.(2) Dönerken gemisini

kaybeden kaptan gibi derin üzüntü içerisinde bir köşeye sinmiş, yabancı diyarlara giden arkadaşlarıma verdiğim sözleri düşünerek isteksiz attığım imzadan bir kat daha pişmanlık duyuyordum. Satrançta mat olmaya giden yenik oyuncu gibi dünya sanki başıma yıkılmıştı. Fakat verdiğim sözü yerine getirmem gerekirdi. İkili tuhaf bir ruh haleti içinde yürüyor gibi bir yandan çetin bürokrasi çarkı içinde gerçekleşmeyeceğini umarak teselli buluyor, öte yandan efeler diyarı, güzel bir şiir ve musiki parçası gibi ruhumu okşuyordu.

Nihayet olan oldu ilahi kader belli oldu, alın yazısında İzmir varmış. Gelen pusulada hemen İzmir'e hareket etmem isteniyordu. Askere çağrılmış acemi asker gibi apar topar gece karanlığında herşeyi unutarak hazırlandım ve yola koyuldum. Meğer bu dönüşü olmayan bir yaşam yolculuğu imiş. 20-25 günde İzmir'i üstün coğrafi, tarihi, doğal zenginliği, toplumsal özellikleriyle öylesine sevmiştim ki buradan kolay kolay ayrılamayacağımı anlamıştım. Bu arada İzmir'in hoş havası müznan astım bronşit hastalığıma da iyi merhem ve ilaç olmuştu. Geçen zaman zarfında başarılı çalışmalar yaptım, çok insanlarla tanıştım, kardeş gibi sevdiğim yeni arkadaşlar edindim. Birçok yeri görüp gezdim. Yüzlerce öğrenciyi okutup yetiştirilmesinde emeğim geçti, artık kolayca selamsız geçemeyeceğim yer kalmadı. İşte bütün bu intibaların bıraktığı duygu ve sevgi ile "Geldim güzel İzmir'e" adlı şiirime yol açtı ve onda benliğini buldu

Böylece efeler diyarının incisi ve başşehri İzmir, ikinci vatanım olmuştur. Bundan çok mutluyum.

Yıllar sonra güneşli bir 9 Eylül sabahı, Güzel İzmir'i 72 yıl önce işgal kuvvetlerinden kurtaranların, bu şirin kenti ileride bana vatan yaptıklarını düşününce derin bir saygı ile o kahraman gazi ve efeleri minnet ve şükran, şehitleri ise rahmetle anmak geliyor içimden istemeden...

Sonra sıra efeleri görmeye gelmiştir. Onları ilk defa bir 9 Eylül sabahı muhteşem bir halk ve milli resmi geçitte gördüm. Onların rengarenk, kültür ve tarih kokan güzel giysilerine hayran olmamak elde değildi. Gel zaman git zaman üstad Av. Necdet Öklem

beyefendinin aracılığı ile efe dostu sayın Şeref Üsküp ile tanıştım. Oraya arasına uğrayan gerçek efelerle tanıştım. Sohbet ettim. Mertlik, dürüstlük, efendilik ve insancılıkları ile beni etkilediler. Nihayet elli yıllık bir yaşamı özetliyerek anlatan anılarla dolu şiirlerime ad koymak faslı gelince, duraksamadan "Efeler Diyarı" nı anımsadım. En uygun ad bulunmuştu. Böylece ilk şiirlerimi bu ad altında değerli Hür Efe gazetesinde bastırdım. Bu kendiliğinden doğan yeşeren bir sevgi bağının bir sonucudur. Bu başlık iki diyarı ve yurdu gönümdede ince muhabbet bağlarıyla birbirine bağlayan bir sevginin simgesi ve belirtisinden başka bir şey değildir. Tebriz'de doğdum, bir günde belki burada öleceğim. Allah'tan başka kim bilir hayat aktıkça... saygılarımla.

Dr. Hüseyin Ali Sadrüleşrafi

(1) Bu temiz ruhlu arkadaş halen Ankara üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğretim üyeliği yapan Doç. Dr. Doğan Soyaslan'dır.

(2) Bu değerli arkadaşım D.E.Ü Hukuk Fakültesi öğretim üyesi olan Doç. Dr. Bahri Öztürk'tür.